

1989

Pád Berlínskeho múru umožnil zjednotenie Nemecka

„V Poľsku to trvalo desať rokov, v Maďarsku desať mesiacov, v Nemeckej demokratickej republike desať týždňov, v Československu desať dní.“

Timothy Garton Ash

„Zbúranie Berlínskeho múru. Zvrhnutie Ceausescu ľuďmi, ktorých brutálne utláčal. Prvé slobodné voľby vo východnej Európe za generáciu. Šírenie myšlienok slobody a nezávislosti do samého srdca sovietskeho Leviathana. Naši priatelia z východnej Európy nám pripomínajú, že ani ozbrojené sily, múry ani ostnaté drôty nemôžu potlačiť túžbu ľudských srdiec po slobode a nezávislosti.“

Margaret Thatcherová, britská premiérka

1991

Nekomunistickí predstavitelia Česko-Slovenska, Poľska a Maďarska načrtli spoluprácu v demokratickej Európe: Václav Havel, Árpád Göncz, Marián Čalfa, József Antall a Lech Wałęsa

Bulharsko sa na konci 80. rokov zmietalo v hlbokkej hospodárskej kríze. 10. novembra 1989 bol generálny tajomník Bulharskej komunistickej strany (BKP) Todor Živkov zosadený nespojnými straníckymi funkcionármi, ktorí získali na svoju stranu armádu. Nové vedenie BKS však nechcelo zmeniť politické zriadenie, čo vyvolalo nespokojnosť verejnosti. Roztrieštená opozícia sa 7. decembra 1989 zjednotila do Zväzu demokratických síl (ZDS) pod vedením disidenta Želu Želeva a začala organizovať protikomunistické manifestácie. Vláda napokon ustúpila a 14. januára 1990 parlament zrušil ústavný článok o vedúcej úlohe komunistickej strany. BKP si však udržala veľký vplyv a jej nástupkyňa Bulharská socialistická strana vyhrala slobodné voľby v júni 1990. Nedokázala zlepšiť ekonomickú situáciu v krajine. Po masových protestoch občanov ju 20. decembra 1990 vystriedala koalíčná vláda pod vedením neustranika Dimitara Popova, ktorý dohliadal na vypracovanie demokratickej ústavy.

Na čele komunistického režimu v Rumunsku stál od roku 1965 Nicolae Ceaușescu. Jeho megalomanská politika viedla k strmému poklesu životnej úrovne a k nárastu všeobecnej nespokojnosti. Keď sa tajná polícia Securitate pokúsila 15. decembra 1989 vystáhnovať z mesta Temešvár kalvínskeho pastora a vedúceho predstaviteľa maďarskej menšiny Lászlóa Tőkésa, postavili sa tamojší občania na jeho obranu. Z Temešváru sa nepokoje šírili do ďalších

častí krajiny. Ceaușescu usporiadal 21. decembra 1989 v hlavnom meste Bukurešť manifestáciu. Namiesto podpory však bol vypískaný a v rumunskej metropole sa rozpúťali pouličné boje. Keď sa 22. decembra 1989 na stranu revolúcie pridala armáda, Ceaușescu a jeho manželka Elena utiekli z obklúčeného prezidentského paláca vo vrtuľníku. Na druhý deň padli obaja do zajatia a zvláštny vojenský tribunál ich 25. decembra 1989 odsúdil na smrť. Moc v Rumunsku medzitým prevzal Front národnej spásy pod vedením reformného komunistu Iona Iliescu, ktorý vypísal na 20. mája 1990 slobodné voľby.

CHCEŠ VEDIEŤ VIAC?

Odporúčané webstránky:

www.upn.gov.sk; www.enrs.eu

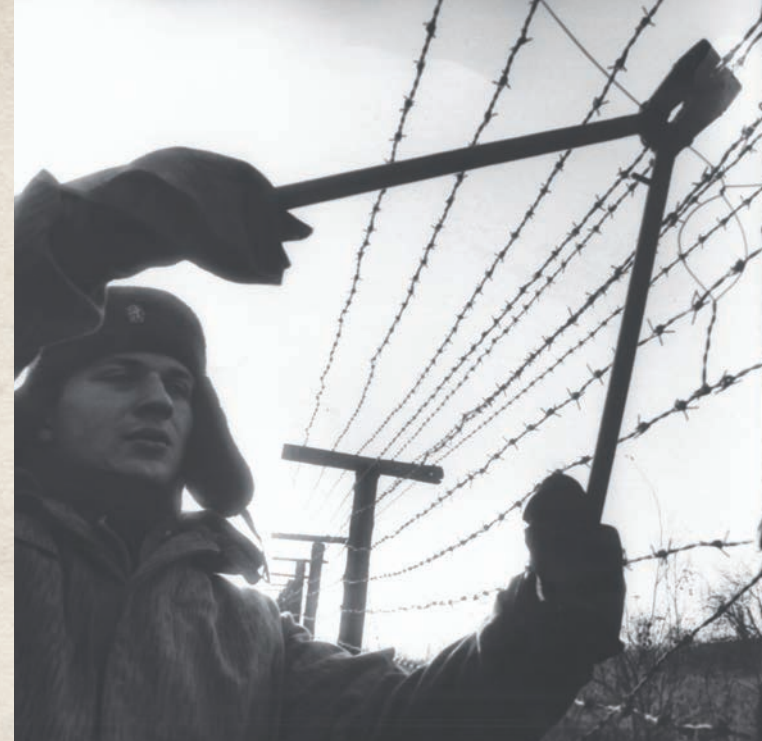
European Network
Remembrance
and Solidarity

• tasr •

ANNUS MIRABILIS

ROK 1989 A PÁD KOMUNIZMU V STREDNEJ A JUHOVÝCHODNEJ EURÓPE

Latinským názvom *Annus Mirabilis* (rok zázrakov) býva označovaný rok 1989, keď sa komunistické režimy v strednej a juhovýchodnej Európe zrútili ako domčeky z kariet. Zatiaľ, čo v Poľsku a Maďarsku zaistili prechod od totality k demokracii dohody vládnucej garnitúry s opozíciou, komunistické vlády v Nemeckej demokratickej republike a Československu padli po masových protestoch nespokojných občanov. V Bulharsku bol koniec komunizmu výsledkom zložitých politických zápasov a v Rumunsku ukončila diktatúru tamojšieho komunistického vodcu Nicolae Ceaușescu krvavá revolúcia.

Európske štáty sovietskeho bloku tvorili vojenský pakt: Varšavskú zmluvu

Americký prezident Ronald Reagan a pápež Ján Pavol II. mali veľký podiel na páde komunistických režimov

Komunistické režimy prežívali koncom 80. rokov hlbokú ekonomickú krízu

1989

Pád Berlínskeho múru symbolicky ukončil vládu komunistického režimu v NDR

Nezná revolúcia zaplnila námestia českých a slovenských miest

Michail Gorbačov (v strede v klobúku) zaviedol novú politiku perestrojky v Sovietskom zväze

Nicolae Ceaușescu, ktorý sa v Rumunsku snažil zabrániť pádu komunistického režimu aj za cenu násillia

Bulharský komunistický líder Todor Živkov

Poľsko sužovala od polovice 80. rokov ťažká hospodárska kríza. Vládnuca Poľská zjednotená robotnícka strana (PZPR) nedokázala zlepšiť životnú úroveň obyvateľstva. Po vlne štrajkov v továrňach a lodeniciach v roku 1988 preto generálny tajomník PZPR generál Wojciech Jaruzelski pristúpil na rokovanie s predstaviteľmi zakázaného odborového hnutia Solidarity, ktoré viedol robotník Lech Wałęsa. V apríli 1989 sa zúčastnené strany dohodli, že v Poľsku bude obnovený politický a odborový pluralizmus. Vláda súčasne prijala zákony o radikálnej hospodárskej reforme. **Parlamentné voľby v dňoch 4. a 18. júna 1989 skončili drvivým víťazstvom Solidarity** a poľským premiérom sa stal disident Tadeusz Mazowiecki.

V **Maďarsku** dosadil Sovietsky zväz po krvavom potlačení protikomunistického povstania v roku 1956 režim na čele s generálnym tajomníkom Maďarskej socialistickej robotníckej strany (MSZMP) Jánosom Kádárom. V krajine bolo povolené drobné súkromné podnikanie a obchody ponúkali spotrebný tovar zo Západu. Životná úroveň však bola umelo udržiavaná vysokými zahraničnými pôžičkami. Kádár, ktorý odmietal akékoľvek politické zmeny, postupne strácal podporu a v máji 1987 ho odvolali z funkcie generálneho tajomníka reformní komunisti pod vedením Imre Pozsgaya a Miklósa Németha. V krajine sa sformovali tri opozičné politické strany: Maďarské demokratické

fórum (MDF), Maďarská občianska únia a Zväz slobodných demokratov – Maďarská liberálna strana. V septembri 1989 dospe- li vláda a opozícia k dohode, že vytvoria podmienky na prechod k politickej pluralite. Oficiálne bol komunistický režim v Maďarsku ukončený zmenou ústavy 23. októbra 1989. **Demokratické voľby 25. marca 1990 vyhralo s jasnou prevahou MDF.**

Nemecká demokratická republika (NDR) patrila k najkonzervatívnejším krajinám sovietskeho bloku. Na čele vládnucej Zjednotenej socialistickej strany Nemecka (SED) stál generálny tajomník Erich Honecker, ktorý sa opieral o obávanú tajnú políciu Stasi. Nespokojní občania vyjadrovali nesúhlas s režimom emigráciou do Spolkovej republiky Nemecko (SRN). K jej nárastu došlo v septembri 1989, keď tisíce východonemeckých turistov využili otvorenie hraníc medzi Maďarskom a Rakúskom. Aktivizovala sa aj demokratická opozícia, ktorá vytvorila politické hnutie Nové fórum, ktoré reagovalo na represálie štátnej moci organizovaním masových demonštrácií. Reformní funkcionári SED v tejto situácii zosadili 18. októbra 1989 Honeckera z funkcie generálneho tajomníka. **Protesty napriek tomu pokračovali a vyvrcholili 9. novembra 1989 pádom Berlínskeho múru**, symbolu rozdeleného Nemecka. Nová vláda pod vedením Hansa Modrowa sa dohodla s opozíciou na rozpustení Stasi a vypísaní slobodných volieb. O necelý rok neskôr, **3. októbra 1990, došlo k zjednoteniu NDR so SRN.**

Komunistický režim v **Československu** sa na konci 80. rokov javil ako stabilný. Vo vnútri Komunistickej strany Československa (KSČ) však prebiehal mocenský zápas medzi konzervatívcami a reformistami. Dňa 16. novembra 1989 zorganizovali bratislavskí študenti manifestáciu a diskutovali s predstaviteľmi režimu o demokratizácii. 17. novembra 1989 vyšli do ulíc študenti v Prahe, ale ich demonštráciu ukončil brutálny zásah bezpečnostných zložiek. Na druhý deň vstúpili študenti pražských vysokých škôl a herci pražských divadiel do protestného štrajku. České opozičné organizácie vytvorili 19. novembra 1989 z iniciatívy disidenta Václava Havla spoločnú politickú platformu s názvom Občianske fórum (OF). Slovenská opozícia založila v ten istý deň v Bratislave hnutie Verejnosc' proti násilliu (VPN). Pod vedením OF a VPN sa uskutočnili masové zhromaždenia, na ktorých **občania požadovali ukončenie mocenského monopolu KSČ**. 27. novembra 1989 sa v Československu konal dvojhodinový generálny štrajk pod heslom „Koniec vlády jednej strany“. Jeho úspešný priebeh prinútil parlament, aby o dva dni neskôr **odhlasoval zrušenie ústavného článku o vedúcej úlohe KSČ**. Definitívny koniec totalitného režimu v Československu však nastal až 10. decembra 1989, keď začala úradowať nová federálna vláda, v ktorej mali prevahu nekomunisti. Víťazmi slobodných volieb v júni 1990 sa stali OF a VPN.